

Memorandum

Děti a město / Prostor pro hru

listopad 2018

„Děti jsou spolehlivý ukazatel: když dokážeme vybudovat úspěšné město pro děti, budeme mít úspěšné město pro všechny.“

Enrique Peñalosa, bývalý starosta Bogoty

Memorandum vzniklo na základě výstupů z konference **Architektura dětem 2018: Děti a město / Prostor pro hru** www.architekturadetem.cz

Hlavními pořadateli konference byli: Fakulta architektury ČVUT v Praze a spolky Město přátelské k dětem, z.s. a To město, z.s. Konference se konala za podpory Nadace Proměny Karla Komárka, Nadace VIA, CAMP (Centrum architektury a městského plánování) a ANEC (The European consumer voice in standardisation)

Mediaálními partnery byli: ERA 21, TV Architect.com, ARCHITECT+ a Moderní obec

Záštitu konferenci udělili: Magistrát hl. města Prahy, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Česká komora architektů a Společnost pro zahradní a krajinnářskou tvorbu

ZAMĚŘENÍ

Cílem tohoto memoranda je **podpořit integraci hry a prostorů pro hru do veřejného prostoru** a zároveň **přispět k postupnému vylepšení a zefektivnění procesu jejich navrhování, certifikace, realizace i kontroly**, aby co nejlépe sloužily svým uživatelům, tedy dětem.

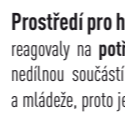
Memorandum se zaměřuje na **všechny venkovní prostory**, které jsou **přístupné veřejnosti** a kde si tedy děti zákonitě hrají. Nevěnuje se hře v interiéru ani hře v zábavních parcích.

VÝCHODISKA

Děti mají právo si hrát - Právo dítěte na hru je ukotveno ve čl. 31 Úmluvy o právech dítěte. Skrze hru děti poznávají samy sebe i okolní svět. Kvalita hry se přitom do značné míry odvíjí od kvality prostředí, ve kterém probíhá.

Hra patří do veřejného prostoru měst - Děti jsou rovnocenní uživatelé našich měst. Hra je jejich přirozené bytí a veřejný prostor by to měl reflektovat. Je třeba integrovat hru do veřejného prostoru a navrhovat veřejná prostranství takovým způsobem, aby zahrnovala i potřeby dětí a mládeže.

Prostředí pro hru má být navrženo „na míru“ - Prostory pro hru je třeba navrhovat tak, aby adekvátně reagovaly na **potřeby místních uživatelů** a zároveň vhodně navazovaly na **okolní prostředí** a staly se nedílnou součástí konkrétního městského veřejného prostoru. Kvalita prostředí přímo ovlivňuje vývoj dětí a mládeže, proto je třeba dbát na podobu míst, kde si děti a mladí lidé hrají a tráví svůj čas.

Pobyt venku a kontakt dětí s přírodou je pro vývoj dětí zásadní - Pobyt v přírodním prostředí a **interakce s přírodními materiály, živly, rostlinami i živočichy** mají pozitivní vliv na vývoj dětí. Čas, který děti tráví venku, se celosvětově snižuje. Ve vystavěném prostředí měst je kontakt dětí s přírodou značně omezený. Děti a mládež potřebují taková prostředí a prostory pro hru, zejména v blízkosti škol a bydlení, která je budou lákat k pobytu venku a **kde budou rády trávit svůj čas**. Koncepční a promyšlené využití **zeleně a přírodních prvků** v prostorách pro hru může částečně kompenzovat současný omezený kontakt dětí s přírodou.

Podstupování rizika je nedílnou součástí hry - Děti a mladí lidé testují **hranice svých dovedností a schopností**, zároveň se učí sami řídit míru rizika, které podstupují. Prostory určené pro hru by měly na tyto potřeby reagovat tím, že dětem nabídnou **stimulující a podnětné prostředí**. Úroveň rizika je třeba řídit tak, aby děti nebyly vystaveny riziku nepřijatelnému, které by mohlo vést k vážnému zranění.

Participace dětí a mládeže má být samozřejmou součástí procesu vzniku prostorů pro hru - Pro maximální využití potenciálu prostorů pro hru je třeba, aby je **navrhovali odborníci ve spolupráci s místní samosprávou a komunitou**, včetně dětí a mládeže. Děti nejsou odborníci na navrhování, ale vědí, jak si chtějí hrát. Jako hlavní uživatelé prostorů pro hru by proto neměly v procesu participace chybět. **Právo svobodně vyjadřovat své názory, být vyslyšen a aktivně se účastnit procesů**, které je přímo ovlivňují, zaručuje dětem **Úmluva o právech dítěte**.

Prostředí, které vychází vstříc nejmladším občanům, naplňuje také potřeby ostatních sociálních skupin - Pokud je veřejný prostor utvářen s ohledem na jeho nejmladší uživatele - děti, naplňuje také, požadavky ostatních sociálních skupin uživatelů, včetně seniorů.

JE TŘEBA ZASADIT SE O:

1. VYTVOŘENÍ STRATEGIE HRY VE VEŘEJNÉM PROSTORU

V ČR se tématu prostředí pro dětskou hru věnujeme málo. Prostory pro hru nejsou chápány jako nedílná **součást veřejných prostranství**; jsou řešeny segregovaně a často se omezují na oplocená typizovaná dětská hřiště. Parky, náměstí, ulice a veřejný prostor obecně (zejména v blízkosti škol a domova) přitom hrají v životě dětí důležitou roli. Ke hře a interakci nemusí děti vybízet pouze herní prvky, ale i městský mobiliář, umělecká díla či přírodní prvky. V prostorách pro hru jsou nedostatečně využívány tzv. **volné herní prvky**, které stimulují dětskou tvořivost a fantazii (viz. The Theory of Loose Parts = tzv. volné prvky, Simon Nicholson). Většina stávajících prostorů pro hru se zaměřuje pouze na potřeby malých dětí, **potřeby dětí školního věku a teenagerů** jsou opomíjeny. Není pamatováno na děti se speciálními potřebami. Velkým a dosud jen omezeně využívaným potenciálem jsou **místa pro hru u školských zařízení**, která jsou dnes veřejnosti většinou nepřístupná. O podobě a umístění prostorů pro hru často nerozhodují odborníci. Celkové pojetí pak postrádá koncepci i estetické a funkční řešení, které by adekvátně reagovalo na potřeby dětí a specifika okolí.

Chybí celková strategie hry ve veřejném prostoru. Ve vládním koncepčním dokumentu **Politika architektury a stavební kultury** je pouze obecná zmínka o podpoře kvalitních veřejných prostranství. V rámci některých dotačních programů ministerstev dochází k neefektivnímu vynaložení nákladů, kdy se úprava či založení nového prostoru pro hru omezi na pouhý nákup typizovaných herních prvků. Také následná údržba prostorů pro hru je dnes často nedostatečná a neadekvátně prováděná.

Konkrétní úkoly:

- **podpořit vznik komplexní strategie hry ve veřejném prostoru** (inspirovat se např. vládními strategiemi ve Walesu – The Play Sufficiency Duty a ve Skotsku)
- **podpořit vznik kvalitních prostorů pro hru a trávení volného času, které naplní potřeby dětí a mládeže**
- **integrovat hru, prostory pro hru i jednotlivé herní či interaktivní prvky do veřejného prostoru**
- **podpořit vznik prostorů pro hru a trávení volného času teenagerů jako součást veřejných prostranství**
- **poukázat na potřebu navrhování takových rekreačních míst, prostorů pro hru a veřejného prostoru obecně, kde najdou vyžití nejen různé staré děti, ale i příslušníci různých generací** (tzv. sdílený prostor)
- **podporovat umístění tzv. volných prvků v prostorech pro hru**
- **podporovat otevření venkovních areálů školských zařízení pro veřejnost** (o víkendech, o svátcích a v odpoledních hodinách)
- **podporovat dlouhodobou udržitelnost projektů** (následná údržba, strategie dlouhodobého vývoje míst)
- **sestavit efektivní koncepci podpory prostředí pro děti a náctileté**
- **upravit dotační programy tak, aby byly v souladu s celkovou strategií hry ve veřejném prostoru**

2. PODPORU POUŽITÍ KONCEPTU HODNOCENÍ PŘÍNOSNÉHO RIZIKA

V ČR se požadavek na bezpečnost až příliš často stává jediným kritériem aplikovaným na prostory pro hru a jednotlivé herní prvky, což vede ke schematickému opakování „osvědčených“ herních sestav s **nízkou herní kvalitou**. Při kontrole prostorů pro hru a při certifikaci herních prvků není v ČR aplikován **koncept „Hodnocení přínosného rizika“** (Risk Benefit Assessment), který umožňuje posuzovat prostory pro hru / herní prvky nejen **z pohledu potenciálních rizik, ale i z pohledu jejich benefitů**. Metoda „Hodnocení přínosného rizika“ je přitom zakotvena v aktualizované normě pro zařízení dětských hřišť ČSN EN 1176 a je používána ve státech západní Evropy.

Konkrétní úkoly:

- **při navrhování prostorů pro hru prosazovat vyvážený přístup k rizikům, bezpečnosti a herní hodnotě**
- **při posuzování herních prvků a prostorů pro hru užívat koncept „Hodnocení přínosného rizika“** (Risk Benefit Assessment)
- **zajistit vzdělávání a osvětu v oblasti přínosného rizika směrem k odborníkům (pracovníci zajišťující certifikaci kontroly a revize, architekti, krajinařští architekti), ale také směrem k pedagogům a k rodičům**

FAKULTA
ARCHITEKTURY
ČVUT V PRAZE

MĚSTO
PŘÁTELSKÉ
K DĚTEM

Nadace Proměny Karla Komárka
Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, z.s.
TEREZA, vzdělávací centrum, z.ú.
Národní síť zdravých měst České republiky, z.s.p.o.
Kruh z.s.

TERRA FLORIDA - krajinářští architekti
Nadační fond Zelený Poklad
Living in green s.r.o.

atelier in-site; krajinářská architektura
To město, z.s.
ateliér SAD

PERMAKULTURA CS

Centrum pro komunitní práci Západních Čech

Živé město, z.s.

Semínko země

KOKOZA, o. p. s.

Pražské matky, z.s.

CI2, o.p.s.

Asociace lesních MŠ, z.s.

Katedra zahradní a krajinné architektury ČZU
atelier Strašné dítě

kompletní seznam podporovatelů na: www.architekturadetem.cz

3. PRÁVNÍ ANALÝZU UKOTVENÍ NORMY PRO ZAŘÍZENÍ DĚTSKÝCH HRÍŠŤ ČSN EN 1176 V ZÁKONECH ČR

Zařízení dětských hríšť spadá pod nařízení vlády č. 173/1997 Sb. (NV 173), kterým se stanoví vybrané výrobky k posuzování shody. Toto nařízení vlády je vydáno k zákonu č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky. Podle těchto předpisů podléhá zařízení dětských hríšť před uvedením na trh posouzení shody podle platných českých technických norem ČSN EN 1176. Formulace NV 173 je ve stávajícím znění nejasné a komplikuje aplikaci konceptu „Hodnocení přínosného rizika“ (Risk Benefit Assessment). Zdá se také, že výklad některých částí normy v ČR může být v určitých případech zavádějící.

Konkrétní úkoly:

- ověřit právní srozumitelnost formulace nařízení vlády č. 173/1997 Sb. (NV 173), kterým se stanoví vybrané výrobky k posuzování shody a zasadit se o jeho aktualizaci
- ověřit způsob současné aplikace NV 173 a jejího souladu s evropským právem
- prověřit možnost použití konceptu „Hodnocení přínosného rizika“ v právním prostředí ČR

4. ZAVEDENÍ KONTROLY KVALITY SYNTETICKÝCH POVRCHŮ V PROSTORECH PRO HRU A ŠÍŘENÍ OSVĚTY

V ČR chybí povědomí laické i odborné veřejnosti o vhodnosti využití syntetických povrchů pro dětská a sportovní hríště, a to nejen z hlediska jejich chemických, ale i fyzikálních vlastností. **Chybí účinná kontrola obsahu rizikových chemických látek** v surovinách určených pro výrobu umělých povrchů, které mohou mít negativní vliv na **lidské zdraví, vodu i půdní složení**. Požadavek na chemickou bezpečnost dětských hríšť je přitom ukotven v normě ČSN EN 1176. Chybí informace o rizikovosti syntetických povrchů vzhledem k častým zraněním (spáleniny, poranění předního kolenního vazu), která se na nich odehrávají. Nedostatečně je diskutována a řešena také **finanční náročnost pravidelné údržby**, obměny a recyklace syntetických materiálů.

Konkrétní úkoly:

- zasadit se o větší informovanost odborné i laické veřejnosti o problematice syntetických povrchů a vhodnosti jejich použití jako materiálu pro dopadové plochy dětských hríšť a povrchy sportovních hríšť,
- zasadit se o zavedení kontroly obsahu rizikových látek v surovinách, ze kterých jsou syntetické povrchy vyráběny (na těchto úkolech je třeba spolupracovat s Ministerstvem zdravotnictví, SZÚ, SČS)
- neposkytovat na závadné povrchy dotace, již provedené realizace plošně prověřit a závadné odstranit

5. PODPORU ZASTOUPENÍ ZELENĚ A PŘÍRODNÍCH PRVKŮ V PROSTORECH PRO HRU

Návrhy prostorů pro hru pracují pouze minimálně se zapojením zeleně, vody a přírodních prvků. Přírodní prvky a zezeň přitom nabízejí dětem řadu inspirativních příležitostí pro hru.

Konkrétní úkoly:

- vést osvětu s cílem seznámit odbornou i laickou veřejnost s důvody, proč je kontakt dětí s přírodním prostředím (zezeň, živly, přírodní materiály) důležitý
- zasadit se o to, aby zezeň byla integrální součástí prostorů pro hru
- podporovat větší přístupnosti městské zezeň (např. městské divočiny, komunitních zahrad, parků, školních zahrad) dětem a dětské hře

6. PODPORU PARTICIPACE DĚTÍ A MLÁDEŽE

Děti a mládež jsou **rovnocenní uživateli** veřejného prostoru našich měst a hlavní uživateli prostorů pro hru, přesto nejsou většinou aktivně zapojováni do procesu jejich vzniku. Pokud je místo navrhováno s participací místních občanů, použité metody málokdy zohledňují specifické vyjadřovací **možnosti a schopnosti různých starých dětí**. Participaci je třeba vést odborně, ideálně již od fáze předprojektových příprav až po samotnou realizaci a následné hodnocení prostorů.

Konkrétní úkoly:

- podporovat větší zapojování dětí a mládeže do rozhodování o podobě prostorů pro hru a veřejného prostoru obecně
- šířit osvětu na téma důležitosti zapojování dětí a teenagerů do procesu participace a pochopení toho, že používané metody musí odpovídat jejich kognitivním a mentálním schopnostem
- zapojovat do procesu vzniku prostorů pro hru odborníky a organizace, které se participací dětí a mládeže zabývají
- zajistit vzdělávání (úředníků, pedagogů, architektů) v oblasti participace, aby byl její potenciál efektivně naplňován

7. PODPORU OSVĚTY A POPTÁVKY PO KVALITNÍCH MÍSTECH PRO HRU

V ČR chybí v současné době poptávka po kvalitních veřejných prostorech pro hru, a to jak ze strany uživatelů, tak ze strany zadavatelů. **Chybí povědomí o tom, co vše může veřejný prostor nabídnout**. Chybí také aktivní komunikace a diskuze mezi odborníky zabývajícími se dětskou hrou a prostory pro hru, která by tématu spojená s prostředím pro hru dále rozvíjela.

Konkrétní úkoly:

- podporovat osvětové a vzdělávací akce s cílem šířit pomocí příkladů dobré praxe povědomí o možné škále toho, co mohou prostory pro hru (a veřejné prostory obecně) nabídnout svým uživatelům (nejen dětem)
- zavést pravidelná setkávání odborníků zainteresovaných do zadávání, navrhování, realizace, provozování a kontroly a údržby prostorů pro hru
- vést osvětu k používání norem, procesu certifikace a dalším aktuálním tématům

8. UPRAVENÍ PODMÍNEK VÝBĚROVÝCH ŘÍZENÍ S CÍLEM USNADNIT REALIZACI AUTORSKÝCH HERNÍCH PRVKŮ

Výběrová řízení jsou často nastavena tak, že jediným kritériem pro výběr dodavatele je **nejnižší nabídková cena**. V důsledku toho nemohou autoři autorských herních prvků dovést svůj nápad až do samotné realizace, která je přitom klíčovou součástí jejich autorské tvorby. Možnost vyjmout autorské herní prvky ze zakázky je v současné době jen málo využívána s odůvodněním, že by tento postup mohl být posouzen jako účelové dělení zakázky.

Konkrétní úkoly:

- využívat možnosti zákona o veřejných zakázkách včetně zadávání autorských děl jejich autorům na základě autorského práva pomocí jednacího řízení bez uveřejnění či jednodušší formou u zakázek malého rozsahu.

Prostory pro hru v prostředí měst jsou interdisciplinárním tématem. Pro vznik kvalitních a uživatelsky i ekonomicky úspěšných realizací je naprosto zásadní spolupráce jednotlivých odborů na úrovni městské správy či ministerstev na vládní úrovni.

MEMORANDUM SESTAVILY:

Ing. arch. Mirjana Petrik, FA ČVUT v Praze, Město přátelské k dětem, z.s., mirjanapetrik@gmail.com
Ing. Magdalena Smetanová, atelier in-site, Město přátelské k dětem, z.s., magdalena.smetanova@in-site.cz